

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในสาระสำคัญ ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.1 ความหมายและขอบข่ายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.2 การสร้างประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
2. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์และความสำคัญ
 - 2.2 ขอบข่ายการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.2.1 งานประชาสัมพันธ์โรงเรียน
 - 2.2.2 งานให้บริการแก่ชุมชน
 - 2.2.3 งานร่วมกิจกรรมของชุมชน
 - 2.2.4 งานให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
 - 2.2.5 งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
3. บทบาทสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อโรงเรียนประถมศึกษา
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - 3.2 หน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 3.3 หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล
 - 3.4 อำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - 3.5 อำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะในท้องถิ่น
 - 3.6 บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาลงสู่ภาคปฏิบัติ เพราะผลการจัดการประถมศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้นขึ้นอยู่กับกาปฏิบัติงานของโรงเรียนเป็นสำคัญ การปฏิบัติงานของโรงเรียนนั้นจะต้องจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนบรรลุจุดหมายหลักสูตรที่กำหนดไว้ ทั้งด้านคุณภาพที่พึงประสงค์ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ และมีสุขภาพอนามัยที่ดีโดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมหลายๆ ประการ เช่น ด้านบุคลากร ได้แก่ คณะครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักการภารโรง คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง เป็นต้น ด้านการเงิน ได้แก่ งบประมาณ ทุนการศึกษา และเงินบริจาค เป็นต้น ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้การศึกษา ระดับประถมศึกษาประสบผลสำเร็จคือหัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียน การที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานได้นั้นย่อมต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นผู้บริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนจนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 1 – 3)

1. ความหมายและขอบข่ายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

วิจิตร วรุตบางกูร (2530 : 30) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ จัดให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

หวน พันธุพันธ์ (2528 : 7) ได้สรุปว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2530 : 7) กล่าวย่ำว่า การบริหารโรงเรียนมีวัตถุประสงค์หลักคือการศึกษาแก่เด็กเยาวชนหรือผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และพัฒนาการทุก ๆ ด้านอย่างเต็มที่ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองดีที่พึงปรารถนาของประเทศ

ปรีชา มีพงษ์ (2539 : 12) สรุปไว้ว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ตามภารกิจและหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการควบคุม กำกับติดตามเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

ดังนั้น การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา จึงหมายถึงกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียน ร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นผู้ที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำหรับขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้แบ่งแยกงานของโรงเรียนออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ตามลักษณะกิจกรรมซึ่งประมวลได้ดังนี้

กัญญา สาทร (2526 : 66 - 71) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน
2. งานเกี่ยวกับบุคลากร
3. งานธุรการ การเงิน และบริการต่างๆ
4. งานเกี่ยวกับสถาบัน บุคคล และหน่วยงานต่างๆ
5. งานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงสถาบันหรือหน่วยงานกับบุคคล แรมเซเยอร์ และคนอื่นๆ (กิติมา ปรีดีดิลลิก 2529 : 36 ; อ้างอิงมาจาก

Ramseyer and Others 1958 : unpagged) ได้สรุปขอบข่ายงานโรงเรียนไว้ 8 ประการ

1. งานหลักสูตรและการสอน
2. งานบุคลากร
3. งานอาคารสถานที่
4. งานปกครองดูแลนักเรียน
5. งานจัดระบบบริหารโรงเรียนให้ถูกต้อง
6. งานธุรการ การเงิน และบริการต่างๆ ของโรงเรียน
7. งานผู้นำชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
8. งานรับส่งนักเรียน

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2528 : 10) กล่าวว่า โรงเรียนประถมศึกษาควรจะดำเนินงาน หลายประการเพื่อให้ภารกิจและหน้าที่สำเร็จลงได้ ประกอบด้วยงาน 5 งาน ดังนี้

1. งานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียนประถมศึกษา จึงครอบคลุมการเรียน การสอน การใช้สื่อการสอน การจัดหาบุคลากรในการสอน การประเมินผลการเรียน การ จัดตารางสอนและการนิเทศการศึกษา เป็นต้น

2. งานธุรการ เป็นงานสนับสนุนงานวิชาการประกอบด้วย งานสารบรรณ งาน ทะเบียนและรายงาน งานรักษาความปลอดภัย งานประชาสัมพันธ์และงานการเงินงบประมาณ

3. งานอาคารสถานที่ ครอบคลุมการจัดการด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียน

4. งานบุคคล ครอบคลุมการกำหนดคุณสมบัติการจัดการ จัดหา การอบรม การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของบุคลากร

5. งานกิจการนักเรียน ได้แก่ การดำเนินงานต่างๆ ที่บริการนักเรียน เช่น บริการแนะแนว สวัสดิการนักเรียน และงานสงเคราะห์ต่างๆ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 37) ได้กำหนดขอบข่ายงานโรงเรียนไว้ 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ งานการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีชา มีพงษ์ (2539 : 15) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาควรเน้นกิจกรรมต่างๆ ตามภาระหน้าที่ซึ่งผู้บริหารต้องดำเนินการควบคุม กำกับและติดตามผล เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยรายละเอียดแต่ละงานมีดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียนเพราะเป็นงานเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ การบริหารวิชาการ เกี่ยวกับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การนิเทศการศึกษา ห้องสมุด และการประชุมอบรมทางวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 7 ประการ คือ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานจัดการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา และการประชุมอบรมทางวิชาการ

2. การบริหารงานบุคลากร เป็นงานสำคัญยิ่งในการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา เพราะบุคลากรเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรเป็นอย่างดี จึงจะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร งานบุคลากร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลในองค์กร ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือกและการปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรอย่างมีความสุข และการพ้นจากงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 40) กำหนดขอบข่ายงานบริหารงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 5 ประการ คือ กำหนดความต้องการของบุคลากร การจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับติดตามและนิเทศงานบุคลากร การพัฒนาและดำรงรักษาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

3. การบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานต่างๆ ที่โรงเรียนจัดให้ นอกห้องเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ตั้งแต่รับนักเรียนเข้าเรียน

อยู่ในโรงเรียน จนสำเร็จการศึกษาออกจากโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 54) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียน ไว้ 10 ประการ คือ การจัดทำเขตบริการ การจัดทำสำมะโนนักเรียน การเกณฑ์ – การรับเด็กเข้าเรียน การปฐมนิเทศ ผู้ปกครอง การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียน การบริการสุขภาพ การบริการอาหารกลางวัน การบริการแนะแนว การจัดทัศนศึกษาและการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ เป็นงานสำคัญงานหนึ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานเกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ว่าด้วยงานธุรการ การเงินและพัสดุ ตามระเบียบของทางราชการและใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 2 - 20) ได้แบ่งขอบข่ายงานธุรการ การเงินและพัสดุไว้ ได้แก่ งานสารบรรณ งานทะเบียนและรายงาน งานรักษาความปลอดภัย งานประชาสัมพันธ์ งานงบประมาณ งานพัสดุและงานการเงินและบัญชี

5. การบริหารงานอาคารสถานที่ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่จัดการดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และได้แบ่งขอบข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่ไว้ 5 ประการ คือ การจัดสร้างอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

6. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 24) กล่าวว่างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานสนับสนุนงานวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อโรงเรียน อันจะทำให้โรงเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้โรงเรียนดำเนินงานด้านต่างๆ เป็นไปด้วยดี และได้กำหนดขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ คือ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์โรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารและบุคลากรหลายคนร่วมกันดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารอย่างเหมาะสม ภายใต้ขอบข่ายงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับประสบการณ์พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ตลอดจนพัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีมีประสิทธิภาพของสังคมและประเทศชาติในอนาคต

2. การสร้างประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน คือ ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่ดีมีคุณธรรม มีความรู้และทักษะในการบริหารเป็นอย่างดี ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหารของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะด้านใดมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับความรับผิดชอบตามตำแหน่งหน้าที่และปริมาณงานเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนสามารถสร้างประสิทธิภาพในการบริหารโดยยึดแนวคิดหลักดังนี้

2.1 ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และขจัดความซ้ำซ้อนต่าง ๆ ให้เหลือน้อยที่สุด

2.2 ยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ

2.2.1 ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์

2.2.2 ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียน เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การทำงานเป็นกลุ่ม ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด การใฝ่หาความรู้ และการสร้างเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ เป็นต้น

2.2.3 ปฏิบัติงาน บริหารโรงเรียนโดยยึดงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่นจะปฏิบัติมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละงาน จุดหมายของการประถมศึกษาขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการ ตลอดถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญ

2.2.4 ปฏิบัติต่องานตามขั้นตอนและกระบวนการการบริหารโรงเรียน 4 อย่าง คือการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินการงาน และการประเมินผลงาน

2.2.5 เน้นการบริหารโดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม เช่น การเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.6 ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่น การจัดระบบข้อมูลโรงเรียน การใช้ภาวะผู้นำ การนำการประชุม มนุษยสัมพันธ์ การตัดสินใจ กระบวนการกลุ่ม เทคนิคการนิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์โรงเรียน และการสร้างขวัญและกำลังใจ

จะเห็นได้ว่า ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากต้องอาศัยการบริหารโดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนแล้ว ควรมุ่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความขยันอดทน รับผิดชอบและกระบวนกรกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็นประการสำคัญอีกด้วย

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ความหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์และความสำคัญ

ความหมายของการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 24) กล่าวว่า งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานสนับสนุนงานวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อโรงเรียน อันจะทำให้โรงเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้โรงเรียนดำเนินงานด้านต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี และ กิติมา ปรีดีดิถ (2529 : 237) ได้ให้ความหมายว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร และเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน และโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน ส่วน กุลเชษฐ์ แก้ววิ (2535 : 25) กล่าวถึงการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าเป็นความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการที่จะพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาชุมชนด้วย

จากความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนับตั้งแต่การวางแผน การติดต่อประสานงาน การเผยแพร่ข่าวสาร การให้ความร่วมมือช่วยเหลือตลอดจนการใช้แหล่งทรัพยากรซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมุ่งสร้างสรรค์ก่อให้เกิดประโยชน์ในการที่จะพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งโดยหลักการแล้วโรงเรียนกับชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพราะโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคน เป็นแหล่งคัดเลือกคนในชุมชน เป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ เป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมและเป็นศูนย์รวมของชุมชน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการจัด

การศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา โรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน จึงเป็นภารกิจที่จำเป็นของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับวัตถุประสงค์ของการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 23 - 24) ได้สรุปวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการดำเนินงาน
2. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุ และสิ่งแวดลอมเพื่อให้ดำเนินงานในโรงเรียนได้
3. เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน
4. เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและด้านอื่นๆ เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
5. เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียนคือ งานวิชาการบรรลุเป้าหมายได้สะดวก
6. เพื่อสร้างบรรยากาศสิ่งแวดลอมในหน่วยงาน ทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
7. เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบจากชุมชน

ส่วนประโยชน์และความสำคัญของการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 22) บันทึกว่า โรงเรียนประถมศึกษา นอกจากเป็นสถาบันทางการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีลักษณะเป็นสถาบันทางสังคมระดับท้องถิ่นอีกด้วย เพราะฉะนั้นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการบริหารงานในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่งดังนี้ คือ

1. ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก
2. ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
4. ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชนเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน

5. ช่วยให้โรงเรียนมีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

6. ช่วยให้สังคมได้มีการบริหารงานที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

7. ช่วยให้การปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น เช่น กรมการปกครองและกรมพัฒนาชุมชน ดำเนินการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยด้วยดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 20-23) ได้ให้แนวทางการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนไว้ 10 ประการ คือ ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี ดำเนินการต่อเนื่องตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม ระวังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน ใช้วิธีการดำเนินงานง่ายๆ และเป็นกันเองกับประชาชน ใช้วิธีการดำเนินการให้หลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพแต่ละชุมชน ให้เกียรติและยกย่องชุมชน ที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน ปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ และใช้หลักมนุษยสัมพันธ์โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาทมากที่สุด

จึงกล่าวได้ว่า วิธีสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียน กล่าวคือมุ่งให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เสียสละบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา มีเจตคติที่ดีต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม ให้เกียรติยกย่องชุมชน ด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ และเน้นหลักการประชาสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้โรงเรียนและชุมชนเจริญก้าวหน้า ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในงานการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะงานความสัมพันธ์กับชุมชนจะมีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เป็นที่ยอมรับกันว่าขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนที่ชุมชนศรัทธา เพราะโรงเรียนประถมศึกษานั้นเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของชุมชน

2. ขอบข่ายการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารมีบทบาทและหน้าที่ รับผิดชอบในการดำเนินการให้มีกิจกรรม และการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินการตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน

กิจกรรมหรือขอบข่ายงานที่หวน พิณรุฬพันธ์ (2528 : 104-109) เชื่อว่าสามารถช่วยให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ควรประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาโรงเรียนเพื่อประชุมชี้แจงนโยบายของโรงเรียน

2. การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
 3. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน
 4. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน
 5. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน
 6. การใช้ทรัพยากรในชุมชน
 7. การออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
 8. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- กรมสามัญศึกษา (2522 : 461 - 478) ได้วางแนวทางไว้ให้โรงเรียนปฏิบัติ 5

ประการ คือ

1. การสร้างและรักษาเกียรติประวัติของโรงเรียน
2. การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
3. การให้บริการและความร่วมมือกับชุมชน
4. การประสานงานกับหน่วยงานในชุมชน
5. การนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ส่วนวิไลวรรณ วิทวัสโรจน์ (2522 : 227-229) กล่าวถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2 วิธี คือ

1. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน
2. การนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 26-27) เสนอทัศนะว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุนและความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีขอบข่ายครอบคลุมงาน 5 งาน คือ ประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

จากกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังกล่าว พิจารณาแล้วเห็นว่าส่วนใหญ่สอดคล้อง และคล้ายคลึงกับขอบข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา ทั้ง 5 งาน และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทการพัฒนางาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของสมาชิกองค์การบริหารส่วน

ตำบล อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการกิจที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงยึดตามองค์ประกอบ 5 งาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีรายละเอียดเนื้อหาสาระตามลำดับ ดังนี้ คือ

2.1 งานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับมวลชน มีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันอื่นๆ เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ ความคิด และนิสัยใจคอให้แก่เด็กอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการดำเนินกิจการใดๆ ของโรงเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะต้องบอกกล่าวให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมบางอย่างที่โรงเรียนได้กระทำ ผู้ปกครองที่ไม่รู้ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโรงเรียน เขาอาจไม่เห็นด้วยและไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งอาจแสดงตัวต่อต้านการกระทำของโรงเรียนอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นตราบดีที่โรงเรียนยังเป็นสถาบันที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนอยู่ การประชาสัมพันธ์จึงถือเป็นความสำคัญที่ทางโรงเรียนจะต้องวางแผนดำเนินการบอกกล่าวแถลงข้อเท็จจริง ความก้าวหน้าหรือกิจการต่างๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ เพราะนอกจากจะเป็นการให้ประชาชนร่วมมือร่วมกิจกรรมด้วยแล้ว ยังเป็นการนำชื่อเสียงและภาพพจน์ที่ดีงาม นำศรัทธาเลื่อมใสมาสู่สถาบันโดยตรงอีกด้วย (สุภรณ์ ศรีพหล และคนอื่นๆ 2525 : 267)

วินัย สมมิตร และคนอื่นๆ (2527 : 233) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่าย หรือสองกลุ่ม หรือระหว่างบุคคล หรือสถาบันกับกลุ่มประชาชน ทั้งนี้เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความเข้าใจอันดีต่อกันอันจะเป็นทางให้เกิดศรัทธา ความร่วมมือและการสนับสนุนให้สถาบันนั้นๆ ดำเนินงานไปได้อย่างสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

เกี่ยวกับความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์โรงเรียน นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2530 : 2) ได้รวบรวมไว้โดยละเอียด ดังนี้คือ

1. เพื่อเสนอรายงานให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนและการจัดการศึกษา
2. ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ให้รู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกัน ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของเด็กทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน

4. สร้างความเชื่อถือศรัทธา ความเชื่อมั่นและความนิยมของประชาชนให้มีความดีต่อโรงเรียน

5. ประเมินความต้องการของผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการศึกษา เพื่อโรงเรียนจะได้หาทางสนองตอบต่อความต้องการอย่างแท้จริง

6. ช่วยแก้ไข ขจัดปัดเป่าความขัดแย้ง บรรเทาข้อข้องใจทั้งหลายในแง่ต่างๆ ที่นักเรียน ผู้ปกครอง ครูและประชาชนที่มีต่อโรงเรียนให้หมดสิ้นไป ให้ทุกฝ่ายมองโรงเรียนด้วยความชื่นชม

7. เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เสนอแนะเพื่อปรับปรุงให้แนวคิด มิใช่เพียงแต่เป็นความต้องการของครูหรือโรงเรียนเท่านั้น

8. เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับระเบียบ กฎเกณฑ์ และเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีกฎระเบียบ เพื่อร่วมมือในการปฏิบัติงาน

9. เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนสนับสนุน ช่วยเหลือเกื้อกูลโรงเรียนทางด้านกำลังกาย จิตใจ ปัญญา ความคิด วัสดุ แรงงาน ตลอดจนด้านการเงินที่ขาดแคลน

10. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชนที่อยู่ใกล้ชิด โดยมีโรงเรียนเป็นทั้งศูนย์ประชาคม ศูนย์การศึกษาและศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน

ภิญโญ สาธร (2514 : 287) ย้ำว่า การประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ได้ผลดีควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ต้องดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา
2. การติดต่อทุกชนิดให้เป็นไปในทางบวก คือ ไม่มุ่งปฏิเสธข่าวเป็นหลัก แต่มุ่งสร้างข่าวดีเป็นประจำ

3. ดำเนินงานต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา ตลอดปีโดยไม่หยุดยั้ง
4. พยายามสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะวง เฉพาะกลุ่ม เพราะถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน ดำเนินงานโดยประชาชนและเพื่อประโยชน์ของประชาชน

5. ตื่นตัวและพร้อมอยู่เสมอที่จะรับฟังความคิดเห็นและรับข้อเสนอของคณะกรรมการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือสนใจกิจการของโรงเรียนมาพิจารณาปฏิบัติตามสมควร

6. ใช้วิธีการง่ายๆ เป็นกันเองกับประชาชนเป็นหลักในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ คือ ไม่มีการถือเขาถือเรา หรือถือยศถือศักดิ์กับผู้ใด บรรดาเรื่องราวที่เสนอต่อประชาชนก็เป็นไปอย่างง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตรอง

สำหรับเมธี ปิรันธนานนท์ (2525 : 259) ได้สรุปว่า การประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการสนทนาอย่างเปิดเผยกับประชาชน ในเรื่องเกี่ยวกับจุดเด่น จุดด้อยและปัญหาของโรงเรียน ต้องสร้างโอกาสให้แก่กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทราบข่าวสารต่างๆ เพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือโรงเรียน และสวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ (2529 : 256) ได้ให้แนวคิดเพิ่มเติมแก่โรงเรียนอีกว่า โรงเรียนต้องพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็น คำโต้แย้ง คำวิจารณ์หรือข้อเสนอแนะของชุมชนที่มีความปรารถนาดีต่อโรงเรียน

กัญญา สาธร (2514 : 288-289) เสนอความเห็นว่างานประชาสัมพันธ์ที่สำคัญ ซึ่งฝ่ายโรงเรียนควรมีหลายประเภท เช่น

1. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่ครู โดยอาศัยฝ่ายประชาสัมพันธ์ โรงเรียน
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบันและครู
3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครู กับผู้ปกครองนักเรียนให้เกิดขึ้น
4. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
5. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น คือ พยายามให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมทั่วไป กิจกรรมศาสนา และกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น
6. จัดตั้งคณะกรรมการประชาชนขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียนในด้านต่างๆ
7. จัดตั้งสมาคมต่างๆ ของชุมชนขึ้นตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยใช้โรงเรียนเป็นที่ตั้งสมาคมเหล่านั้น
8. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมเกี่ยวกับการศึกษา สมาคมเกี่ยวกับครู และสมาคมเกี่ยวกับกิจกรรมหย่อนใจต่างๆ สำหรับประชาชน
9. จัดให้สิ่งต่อไปนี้กลายเป็นสื่อไมตรีสัมพันธ์กับประชาชน คือ
 - 9.1 กิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน
 - 9.2 สิ่งพิมพ์และเอกสารต่างๆ ของโรงเรียน
 - 9.3 สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์
 - 9.4 อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
 - 9.5 กิจกรรมและบริการพิเศษต่างๆ ของโรงเรียน
10. จัดโปรแกรมต่างๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการศึกษา การอาชีพและการหย่อนใจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับประโยชน์โดยตรงบ้างตามสมควร

หวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 109-110) เสนอแนะว่า กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนควรจัดเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่

1. จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน โดยโรงเรียนอาจทำง่าย ๆ เช่น โรเนียวฝากนักเรียนไปแจกผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหน่วยราชการอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องการเรียนตามหลักสูตรใหม่ที่เน้นให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มิใช่เน้นการท่องจำเพื่อสอบอย่างเดียว
2. จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เพื่อตอบข้อมูลและให้ความสะดวกแก่ ผู้มาติดต่อ บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่จะต้องมีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมเสมอที่จะให้ความสะดวกแก่ผู้อื่น
3. จัดเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน
4. ให้นักเรียนทราบข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อจะได้ให้ข่าวสารที่ถูกต้องแก่ ผู้ปกครอง
5. ให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คณงานการโรง ทราบข่าวสารที่ถูกต้องของโรงเรียนซึ่งอาจจะต้องแจ้งข่าวสารแทนเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนอกเวลา ราชการหรือวันหยุด

สำหรับนพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2530 : 10-12) กล่าวว่า บทบาทของกิจกรรมนอกหลักสูตรต่างๆ ของนักเรียน สามารถใช้เป็นสื่อที่ดีในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้แก่ ข่าวเกี่ยวกับการเรียนดีของนักเรียน จนมีชื่อประกาศในการแข่งขันทางวิชาการดีเด่นของนักเรียน ข่าวการเล่นกีฬาเก่ง มีความสุขในการเล่นการเชียร์ หรือวงดนตรีของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่โรงเรียนควรนำมาพิจารณาในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ

1. การแข่งขันและการประกวด เช่น การแข่งขันกีฬาและกรีฑา การไต่ว่าที่ การอภิปราย การประกวดทางศิลปะและการแสดงงานฝีมือต่างๆ ของนักเรียน
2. การแสดงละครและดนตรี
3. งานสังคม เช่น การร่ำวงและการฟ้อนรำประกอบงาน
4. การออกวารสารของนักเรียน
5. สโมสรหรือชุมชนต่างๆ ของนักเรียน
6. สถานักเรียน
7. การประชุมนักเรียน
8. การทัศนจร
9. พิธีรับประกาศนียบัตร

ข้อควรคำนึง คือ กิจกรรมทั้ง 9 ประการ ไม่ควรเป็นกิจกรรมที่บีบบังคับ หรือขอเงินมาบำรุงโรงเรียน แต่มุ่งในด้านประชาสัมพันธ์จึงจะได้ผล การจัดกิจกรรมใดๆ โดยมุ่งหาเงินบำรุงโรงเรียนเพียงอย่างเดียว จะทำให้คนขยายและเกลียดโรงเรียนมากกว่าจะรักโรงเรียน เพื่อความเหมาะสมและให้การบริหารงานด้านนี้ได้ผลดี โรงเรียนควรจัดหาครูหรือคณะครูกลุ่มหนึ่ง รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน โดยเฉพาะ โดยมอบหมายให้ครูหรือคณะครูกลุ่มนี้ ดำเนินงานประชาสัมพันธ์ทุกชนิด ฝ่ายประชาสัมพันธ์อาจรับหน้าที่ต่อไปนี้เป็นกรเพิ่มติม เช่น

1. เขียนบทความ เขียนข่าวเกี่ยวกับโรงเรียนส่งไปลงหนังสือพิมพ์ หรือส่งไปอ่านทางวิทยุหรือโทรทัศน์
2. จัดบรรยายพิเศษต่างๆ ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป ฟังเพื่อระดับสติปัญญาในโอกาสต่างๆ
3. ติดต่อเยี่ยมเขียนคนสำคัญต่างๆ ที่มีอยู่หรือมาเยี่ยมท้องถิ่น ตลอดจนไปเยี่ยมเขียนครูหรือนักเรียนในยามเจ็บป่วย
4. รับผิดชอบเกี่ยวกับการถ่ายรูปและบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ในรอบปีของโรงเรียน
5. จัดปฐมนิเทศครูใหม่ นักเรียนใหม่และผู้ปกครองในโอกาสเปิดเรียนต้นปี
6. จัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียน
7. จัดทำวารสารข่าวประจำโรงเรียน
8. รับผิดชอบดำเนินงานเลือกตั้ง นับตั้งแต่เลือกตั้งหัวหน้านักเรียน เลือกตั้งครูประจำตำแหน่งต่างๆ ตลอดจนเลือกตั้งสมาชิกต่างๆ ทั้งของอำเภอ จังหวัด และประเทศ
9. สืบรวจประชาตติและความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโรงเรียนอยู่เสมอ
10. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในท้องถิ่นหรือกิจกรรมนอกโรงเรียนทุกชนิดในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนควรพยายามให้ครูทุกคนเข้าใจว่าเมื่อครูหรือคณะครูกลุ่มหนึ่งรับผิดชอบงานนี้แล้ว ไม่ได้หมายความว่าครูทุกคนปล่อยให้ความร่วมมืออีก ครูทุกคนควรคอยช่วยเหลือฝ่ายประชาสัมพันธ์ทุกโอกาสและครูทุกคนควรถือว่าเขาคือตัวแทนประชาสัมพันธ์ด้วยเหมือนกัน ชื่อเสียงของโรงเรียน ความนับถือของประชาชนที่มีต่อโรงเรียนจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าครูไม่ทำตัวให้สมกับความเป็นครูที่ดี (ภิญโญ สาร 2514 : 288-289)

อย่างไรก็ตามเมธี ปิณฑนานนท์ (2525 : 262) กล่าวว่า แม้โรงเรียนจะได้ จัดให้มีครูอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่ผู้บริหารโรงเรียนก็ยัง ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อโปรแกรมงานด้านนี้อยู่แน่นอน เพราะไม่ว่าโปรแกรมจะประสบความสำเร็จ

หรือล้มเหลว ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ฉะนั้น บทบาทต่อไป นี้จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนควรคำนึง เพื่อให้งานด้านนี้ประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง คือ

1. พัฒนาปรัชญา จุดมุ่งหมายของโปรแกรมการประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์กับประชาชนให้ทันสมัย เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. กำหนดและจำกัดบทบาทความสัมพันธ์ต่างๆ ของคณะครู นักเรียนและประชาชนในชุมชน
3. วางแผนและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีกับประชาชน โดยกิจกรรมต้องขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายต่างๆ ของโปรแกรมการวางแผนที่ดีและความเข้าใจในกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี
4. ประเมินผลโปรแกรมการประชาสัมพันธ์เพื่อการเพิ่มเติม ขยายหรือตัดทอนกิจกรรมต่างๆ

สรุปว่า การประชาสัมพันธ์ เป็นกระบวนการการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเริ่มดำเนินการโดยโรงเรียน ซึ่งเป็นบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต้องริเริ่ม และโรงเรียนควรมีนโยบายให้ครูทุกคนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ กระบวนการประชาสัมพันธ์ที่สำคัญเริ่มต้นที่การมีโครงการแผนงานที่ชัดเจน ดำเนินการประชาสัมพันธ์ ควบคุมกำกับดำเนินการ และประเมินผลการประชาสัมพันธ์ รวมถึงหากจะให้ได้ให้ผู้ปกครองนักเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ด้วย จะทำให้การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 งานให้บริการแก่ชุมชน

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยีกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ความเข้าใจในงานบางอย่าง เช่น งานที่เกี่ยวกับวิชาชีพต่างๆ จัดว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง แต่สภาพความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชุมชนที่ได้รับการศึกษาและมีโอกาสได้รับการศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ ผลที่ตามมาอาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ เพราะประเทศที่เจริญแล้วย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนของประชากรที่ได้รับการศึกษามีความรอบรู้ มีความสามารถเป็นสำคัญ โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศจึงเป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่บริการการศึกษาเพิ่มเติมและอื่นๆ ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยอาจจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมกับหน่วยงานอื่น ทั้งภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 311)

คำว่า การให้บริการแก่ชุมชนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 26) สรุปว่า คือการให้บริการด้านต่างๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น ให้บริการทางวิชาการ ให้คำแนะนำหรือการปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน ให้บริการอาคารสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

สำหรับลิริ เทศประสิทธิ์ (2526 : 55) ตั้งข้อสังเกตว่า การให้บริการในความหมายทั่วไป มักจะหมายถึงการบรรเทาทุกข์ การสร้างความพอใจหรือการช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้ประสบปัญหาให้พ้นไปจากปัญหานั้นเป็นการชั่วคราว แต่การให้บริการด้านวิชาการแก่ชุมชนจะต้องอยู่ในลักษณะของบริการเชิงพัฒนา คือ มุ่งที่จะให้ผู้รับบริการมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ อีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ตลอดจนเกิดความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นนอกจากโรงเรียน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและต้องหมั่นประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวอยู่เสมอแล้ว โรงเรียนต้องบริการทั้งวิชาชีพและวิชาการแก่ชุมชน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสังคมในชุมชนให้เจริญขึ้น (เพ็ญศักดิ์ เรือนใจมั่น 2518 : 28) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์ และคนอื่นๆ (2530 : 130) ที่ว่า เมื่อมีทางใดที่โรงเรียนจะช่วยพัฒนาชาวบ้านได้ด้วยการให้การศึกษาทางด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ ผู้บริหารไม่ควรเพิกเฉยและควรทำทุกโอกาสที่พอจะทำได้ รวมทั้งการให้ครูอาจารย์วิชาสาขาต่างๆ ได้แก่เกษตรกรรม คหกรรม อุตสาหกรรม และธุรกิจ ไปช่วยเหลือเป็นวิทยากรให้กับชุมชนตามคำเชิญก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 312) ชี้แจงว่าการที่โรงเรียนต้องให้บริการแก่ชุมชนก็เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการและเทคโนโลยีให้กับประชากรในท้องถิ่นห่างไกล
2. เพื่อสร้างโอกาสบริการด้านการศึกษาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง
3. เพื่อปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาของท้องถิ่นได้นอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในเกณฑ์บังคับแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้บริการแก่ชุมชน ตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) คือ

1. ให้ความรู้ ความคิดและคำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชน ในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น
 2. ให้นุเคราะห์ในฐานะเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมชุมชนแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น งานเทศกาลประจำปี งานทางศาสนา
 3. ให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในงานที่เป็นส่วนรวม
 4. ให้ยืมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรม เช่น ห้องประชุม ห้องเรียน สนามกีฬา
 5. ให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ห้องสมุด สหกรณ์โรงเรียน
 6. ให้นุเคราะห์ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ทั้งด้านกำลังความคิด และกำลังกาย
 7. ให้แนวความคิดใหม่ตามระดับความรู้ ความต้องการและความสามารถของสมาชิกในชุมชน
 8. ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยและทุกระดับ
 - การจัดโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนนั้น วรรณิ เหล่าสุนทร (2525 : 35) กล่าวถึงการให้บริการแก่ชุมชน โดยแยกกล่าวถึงแต่ละประเภทดังนี้
 1. ในระบบโรงเรียน เกี่ยวกับสถานที่ โรงเรียนควรได้เอื้อเพื่อแก่ชุมชนมาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนห้องสมุด โรงฝึกงาน หอประชุม สนามกีฬา และอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อทำกิจกรรมด้านความรู้ทางวิชาการ และกิจกรรมของประชาชนในชุมชนเองทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
 2. นอกกระบบโรงเรียน โรงเรียนควรจัดโครงการที่อาจจะจัดเพื่อบริการประชาชนในชุมชน ได้แก่
 - 2.1 โครงการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ เช่น การจัดห้องสมุดของโรงเรียนไว้บริการประชาชน การสอนหนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ในโครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเปิดเสรี การให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ อนามัย ในรูปของการบรรยาย และอภิปรายตามความเหมาะสม
 - 2.2 โครงการส่งเสริมวิชาอาชีพ อาจจะใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกฝนอาชีพให้แก่ ประชาชนในด้านต่างๆ
 - 2.3 โครงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 - 2.4 ใช้โรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย
 - 2.5 จัดการพบปะระหว่างครูและผู้ปกครอง เนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ
- เพื่อความเข้าใจอันดี

2.6 จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในโอกาสต่างๆ อาจจะใช้สถานที่ของโรงเรียน รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรืออุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

การให้บริการด้านการศึกษแก่ชุมชนนั้น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2523 : 223) เสนอแนะว่า เนื้อหาสาระที่ได้จะต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน แต่โดยทั่วไปควรประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

1. ด้านสามัญหรือความรู้พื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อความหมายและแสวงหาความรู้ทั่วไป

2. ด้านการปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว ได้แก่ ความรู้ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตของครอบครัว เช่น ความรู้ความสามารถในเรื่องสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การจัดและตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมปรับปรุงบ้านและเครื่องใช้ต่างๆ การเลี้ยงเด็ก และการวางแผนครอบครัว

3. ด้านการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความรู้ที่เกี่ยวกับกิจการของชุมชนและสถาบันสังคมต่างๆ ตลอดจนกระบวนการต่างๆ ที่จะช่วยปรับปรุงและส่งเสริมชุมชนให้ดีขึ้น เช่น การปกครองท้องถิ่น การสหกรณ์ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

4. ด้านอาชีพ ได้แก่ ความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชน

5. ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆ ให้รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชุมชน จนเกิดความหวงแหนและช่วยกันบำรุงรักษาให้คงอยู่ตลอดไป

สำหรับสิริ เทศประสิทธิ์ (2526 : 54-60) ได้สรุปบทบาทหลักของผู้บริหารการศึกษา ในฐานะผู้ให้บริการแก่ชุมชน 2 ประการ คือ การให้บริการด้านวิชาการ และการให้บริการด้านทรัพยากรบุคคล เงิน วัสดุและอื่นๆ

1. การให้บริการด้านวิชาการ เป็นการบริการเชิงพัฒนา คือมุ่งที่จะทำให้ผู้รับบริการมีความรู้ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในด้านต่างๆ รวมทั้งเพื่อที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและสร้างเจตคติของผู้รับบริการให้ถูกทิศทางให้เกิดความคิดริเริ่ม ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และรู้จักวิถีการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักพิจารณาในการให้บริการด้านวิชาการ คือ

1.1 บริการให้สอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางพัฒนาชุมชนที่รัฐบาลได้วางไว้ โดยศึกษาจากนโยบายรัฐบาล คำแถลงของนายกรัฐมนตรี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแผนพัฒนาการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ

1.2 บริการให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ความขาดแคลน ซึ่งทราบได้จากการสำรวจหรือเก็บข้อมูล

1.3 บริการด้านวิชาการที่เหมาะสมกับชุมชนเมือง เช่น

1.3.1 วิชาชีพระยะสั้น เช่น ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ

1.3.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ เช่น แนะนำสุขภาพ

แนะนำนักศึกษาต่อ

1.4 บริการด้านวิชาการที่เหมาะสมกับชุมชนชนบท เช่น วิชาชีพระยะสั้น การรู้หนังสือ

2. การให้บริการด้านทรัพยากรบุคคล เงิน และวัสดุอื่นๆ มีหลักการในการพิจารณา ดังนี้ คือ

2.1 บุคคล โรงเรียนอาจจัดครู เจ้าหน้าที่หรือนักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน

2.2 การเงินและวัสดุที่จะนำไปบริการชุมชน ผู้บริหารจะต้องระมัดระวังมิให้ขัดต่อกฎหมายและระเบียบแบบแผน

2.3 การให้ความร่วมมือร่วมใจหรือให้กำลังใจในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน

ประชาชนที่เข้ารับบริการย่อมแตกต่างกันในด้านความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ดังนั้น การให้บริการแก่ชุมชนผู้ให้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคต่างๆ เป็นอย่างดีและสามารถใช้เทคนิคได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับความมุ่งหมายของการศึกษาและแต่ละบุคคล เทคนิคดังกล่าวมีหลายวิธี คือ การติดต่อโดยตรง โดยการออกไปเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยแบบกันเอง การอภิปรายกลุ่ม การสาธิตผลการปฏิบัติงาน การสาธิตวิธีปฏิบัติงาน การทัศนศึกษา การใช้สื่อ ทัศนศึกษา บทเพลงและละคร ตลอดจนการจัดนิทรรศการ และให้การศึกษาผ่านผู้นำชุมชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2523 : 226-230)

จะเห็นได้ว่า งานให้บริการแก่ชุมชน เป็นภาระหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องแสดงบทบาทให้ชัดเจน พยายามหาโอกาสช่วยเหลือ สนับสนุน ชี้นำ ให้คำปรึกษาหารือและสนับสนุนชุมชนอยู่เป็นระยะๆ และต่อเนื่อง เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน กิจกรรมที่หลากหลายในการให้บริการชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรมีนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และมีแผนงาน โครงการที่ชัดเจน รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้ตรงกันกับคณะครู และนักเรียนในนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์อันนั้นด้วย ทั้งนี้จะได้ปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางอันเดียวกัน

2.3 งานร่วมกิจกรรมของชุมชน

เมื่อพิจารณาปัญหาสังคมในปัจจุบัน การแตกแยกสามัคคีในหมู่เหล่าเป็นชนวนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาหลายประการ สภาพการณ์ของแต่ละชุมชนยังมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความคิด การปฏิบัติและการให้ความร่วมมืออยู่มาก จึงก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาไม่คล่องตัว ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชุมชน หากโรงเรียนใด ชุมชนใด ขาดการให้ความร่วมมือกันด้วยดีแล้ว ย่อมจะเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงในอันที่จะพัฒนาโรงเรียนนั้นและชุมชนนั้นให้เจริญพัฒนาขึ้นให้ ดังนั้น โรงเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งที่มีสิ่งต่างๆ หลากอย่างที่ชุมชนไม่มี จึงควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในทุกวิถีทาง โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะจัดในรูปแบบของกิจกรรมที่ดำเนินการโดยเร่งด่วนและต่อเนื่องกัน เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์กับชุมชน พัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 308)

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ผู้บริหารหรือครูใหญ่จะต้องถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน รัฐจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชน การจัดโรงเรียนนั้นก็จัดขึ้นโดยคนของประชาชน คือครูและเจ้าหน้าที่ต่างๆ ซึ่งเป็นลูกจ้างรับเงินเดือนจากภาษีของประชาชน ดังนั้นควรถือว่าอาคารสถานที่ บริเวณและทรัพย์สินต่างๆ ของโรงเรียนเป็นของประชาชน ผู้บริหารการศึกษาควรอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน มีงานทางวัฒนธรรมหรือศาสนาที่ไหนจะไปร่วมกับเขาได้ควรจะไป ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่เราเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อรักษามนุษยสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับประชาชน (กัญญา สาทร 2519 : 218)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 26) ได้ให้ความหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนว่า หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 301) บันทึกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรจะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
2. เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถเป็นที่ปรึกษา และให้ความรู้ช่วยเหลือแก่ชุมชนได้

3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในระบบอบประชาธิปไตย โดยมีโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ

4. เพื่อสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 5. เพื่อให้ชุมชนมีเจตคติที่ดีและร่วมมือกับแนวนโยบายของโรงเรียน
 6. เพื่อพัฒนาและทำความเจริญให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม
 7. เพื่อระดมสรรพกำลังทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือที่ ปรีชา คัมภีรปกรณ และดิลก พัฒนพิชัยโชติ (2528 : 663) เรียกว่ากิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนนั้น ประกอบด้วยกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. การจัดทำศนศึกษาภายในชุมชน
2. การจัดสัปดาห์แห่งการทำความสะอาดในชุมชน
3. งานเกษตรชุมชน โดยให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้านของนักเรียนทุกคนทุกครอบครัว โดยครูมีหน้าที่รับผิดชอบออกไปตรวจให้คะแนนตามบ้านของนักเรียน
4. การพัฒนาที่อยู่อาศัย การนำนักเรียนออกไปฝึกงานที่บ้านของประชาชน ตัวอย่างในชุมชนสำหรับการเรียนวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
5. การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีงานบุญของชุมชนในเทศกาลต่างๆ ตามที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2525 : 271) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนว่า สามารถกระทำได้ด้วยการติดต่อหรือร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่น การพบปะผู้นำของท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ปกครองของท้องถิ่น เช่น วัด สมาคม สโมสร กลุ่มปฏิบัติการเพื่อสาธารณประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งการร่วมในการรณรงค์ต่างๆ เช่น การทำความสะอาด การพินิจตมหนุณา เป็นต้น ตลอดจนการจัดการงานหรือร่วมจัดงาน เช่น นิทรรศการ งานแสดง งานฉลองและงานนันทนุกิจกรรมต่างๆ

วิไลวรรณ วิทวิโรจน์ (2522 : 191-194) เสนอแนะการนำโรงเรียนสู่ชุมชนว่าควรปฏิบัติดังนี้

1. เสนอรายงานให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน
2. สร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจและความนิยมนำให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน
3. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจความสำคัญของการศึกษา รู้สึกตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
4. ส่งเสริมให้ครูกับผู้นปกครองมีความสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น

5. สนับสนุนให้ประชาชนช่วยเหลือด้านการเงิน วัสดุ แรงงานและกำลังใจ เพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียน

6. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาและวัฒนธรรม

7. ประเมินความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อสนองความต้องการอันแท้จริง

8. แก้ไขปิดเป่าข้อขัดข้องให้ประชาชนมองโรงเรียน ครูและนักเรียนในแง่ดี ด้วยความเชื่อถือศรัทธา มีความเข้าใจและเห็นใจโรงเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคนอื่นๆ (2526 : 339) ให้ข้อคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนสามารถให้ความร่วมมือกับชุมชนได้ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ให้คำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชนที่มาขอคำปรึกษาในการจัดกิจกรรม
2. ใ้บุคลากรในโรงเรียนไปช่วยกิจการงานส่วนรวมที่ชุมชนจัดขึ้น
3. ให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์ เพื่อใช้ในงานที่เป็นส่วนร่วมที่ชุมชนจัดขึ้น
4. ให้ยืมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมของชุมชน
5. ใ้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยเป็นกรรมการช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังความคิด

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 302) ได้รวบรวมกิจกรรมการเข้าร่วมกับชุมชนไว้เป็นหมวดหมู่ โดยย้ำว่าการจัดควรจะดำเนินไปได้เหมาะสมกับสถานการณ์ กิจกรรมดังกล่าวมีดังนี้

1. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ให้คำนึงถึงความเสียสละ และเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนและจากสภาพที่เป็นจริง วัตถุประสงค์จะเป็นศูนย์รวมใจของชุมชนแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นโรงเรียนจึงควรให้ความร่วมมือกับทางวัด ตลอดจนหน่วยงานในชุมชนต่างๆ เป็นต้นว่า ทอดกฐิน การจัดงานประจำปี การร่วมมือกันปลูกต้นไม้ เป็นต้น

2. กิจกรรมพัฒนาชุมชนนำความเจริญสู่หมู่บ้านของตน โรงเรียนสามารถนำความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้นว่า การประกอบอาชีพด้านการเกษตร หัตถศึกษา กิจกรรมเหล่านี้จะส่งผลสะท้อนให้ประชาชนให้ความช่วยเหลือและร่วมมือ เมื่อโรงเรียนต้องการ

3. กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เมื่อมีการจัดงานเกี่ยวกับเทศกาลประเพณีวัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมือง เช่น งานสงกรานต์ การแข่งเรือ งานลอยกระทง

งานอุปสมบทสามเณรหมู่ งานศพ โรงเรียนควรเข้ามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ เป็นต้นว่า การเข้าร่วมขบวนแห่ ร่วมประกวด ร่วมประดิษฐ์หรือจัดดอกไม้

4. กิจกรรมกีฬาในชุมชน กิจกรรมนี้จะเสริมสร้างพลังสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้ดี เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล สามารถดึงคนหนุ่มสาวและเด็กให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อันเป็นส่วนเสริมสร้างกำลังสำคัญของชาติในภายหน้า

5. กิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และประเพณี

6. กิจกรรมสุขภาพอนามัย ทางโรงเรียนและเจ้าหน้าที่อนามัย สามารถประสานงานให้ความร่วมมือกันกับชุมชนในเรื่องการบริการ ให้คำแนะนำและตรวจรักษา

7. กิจกรรมบริการ โรงเรียนควรจะให้ความเอื้อเฟื้อเพื่อร่วมมือกับชุมชน เป็นต้นว่า การให้ยืมโต๊ะ เก้าอี้หรือสนามโรงเรียนในการจัดงานบางอย่าง ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของโรงเรียน

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2525 : 271) ย้ำว่า การติดต่อและการร่วมกันทำกิจกรรมกับชุมชนทำนองนี้ประชาชนจะมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนมีความรู้สึกที่โรงเรียนเป็นของประชาชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อมีความรู้ที่ดีต่อโรงเรียน ก็ย่อมยินดีที่จะร่วมมือกับโรงเรียนทุกเมื่อในโอกาสต่อไป

สรุปว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนว่า หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และนักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน ตามโอกาสและเวลาที่เหมาะ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กิจกรรมที่โรงเรียนเข้าร่วมเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนควรมีแนวนโยบายที่ชัดเจนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.4 งานให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพเป็นที่พึงปรารถนาของชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมทุกวิถีทางในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จนสามารถทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความรับผิดชอบตามบทบาทของตนต่อโรงเรียน นอกจากโรงเรียนจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงแล้ว ยังเป็นการกระทำที่สนองนโยบายรัฐบาลด้วย ดังที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 ว่า “จะกระจายอำนาจและมอบอำนาจการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา ในการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการ

ของท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น” (ปรีชา คัมภีรปกรณ และดิลก พัฒนพิชัยโชติ 2528 : 770 - 773)

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกระทำเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจจุดมุ่งหมาย การดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมจัดโรงเรียน โดยคิดว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เขามีบทบาทในการเสนอแนะการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น คือ กล่าวหาชนิดชมโรงเรียนอย่างจริงจัง จนโรงเรียนได้ข้อมูลไปพิจารณาหาทางนำออกไปใช้ปรับปรุงการจัดโรงเรียนได้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ 2528 : 117-118)

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 27)

กรมสามัญศึกษา (2522 : 476-478) เสนอแนะว่า ทรัพยากรในชุมชนที่โรงเรียนควรมานำมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษามี 3 ด้าน คือ

1. ด้านกำลังทรัพย์ จากประชาชนที่มีฐานะดีให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
2. ด้านกำลังความคิด สติปัญญา ผู้ปกครองบางคนที่มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญพิเศษ โรงเรียนอาจเชิญมาเป็นวิทยากร
3. ด้านกำลังกาย เช่น เป็นกรรมการในการจัดงานของโรงเรียน

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ชีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ และคนอื่นๆ (2530 : 120) เห็นว่า ควรจัดให้มีคณะกรรมการโรงเรียนขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนครูอาจารย์และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันทำงานและประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะๆ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของนักเรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน การส่งเสริมการทำการบ้าน การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร การตกแต่งอาคารสถานที่ให้เหมาะสมและการพิจารณาแก้ปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ที่คณะกรรมการเห็นสมควรพิจารณาร่วมกัน

โรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการสองทางที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่สภาพปัจจุบันพบว่า โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันน้อยมาก รัฐจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ผู้ปกครองบุคคลต่างๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพพร้อมๆ กันนั้นก็จะได้พัฒนาบุคคลในชุมชนไปพร้อมๆ กันด้วย ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการให้มีโครงการนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้บุคคลต่างๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

2. เพื่อให้นักเรียนและบุคคลในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีของบุคคลอันพึงประสงค์

ในชุมชน

4. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นว่าครูคนแรกของเขา คือ บิดามารดา
5. เพื่อให้โรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 296-298)

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ และดิลก พัฒนพิชัยโชติ (2528 : 660) ได้เสนอแนะการนำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบต่างๆ เช่น กลุ่มสนใจ
2. การจัดนิทรรศการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทราบผลงานทางวิชาการของเยาวชนในโรงเรียน

3. การจัดงานประจำปีของโรงเรียน
 4. การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน
- ยูวเกษตรกร

5. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การจัดงานวันปีใหม่ วันสงกรานต์ หล่อเทียนพรรษา งานทำบุญ ประเพณีอื่นๆ ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
6. การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน โดยการเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู การจัดงานวันพ่อ งานวันแม่

7. การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน
 8. การเชิญประชาชนเข้ามาเป็นวิทยากรในโรงเรียน
- สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2525 : 319) ได้เสนอวิธีอื่นๆ เพิ่มเติมให้โรงเรียนได้

ปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดงานประจำปีแล้วเชิญผู้ปกครองและประชาชนมาร่วม
2. จัดนิทรรศการแสดงผลงานของโรงเรียนหรือทำพิธีเปิดอาคารเรียนใหม่
3. จัดการแสดงละครหรือการแข่งขันกีฬา
4. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
5. จัดตั้งคณะกรรมการประชาชนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน

6. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมที่เกี่ยวกับการศึกษา สมาคมที่เกี่ยวกับครู และที่เกี่ยวกับกิจกรรมหย่อนใจต่างๆ สำหรับประชาชน

7. จัดตั้งสมาคมต่างๆ ของชุมชนตามความเหมาะสม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่ตั้ง

นอกจากนี้ สุภรณ์ ศรีพหล (2525 : 329) ได้กล่าวถึงการนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียนไว้ดังนี้

1. จัดรายการประชาสัมพันธ์กับชุมชน เผยแพร่กิจกรรมต่อสื่อมวลชนประจำท้องถิ่น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และจัดทำวารสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน
2. จัดให้มีกรรมการศึกษาของโรงเรียน
3. จัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นขึ้นภายในโรงเรียนและให้ชุมชนร่วมมือช่วยเหลือให้มากที่สุด
4. จัดนิทรรศการการแสดงผลงานของโรงเรียนหรือจัดวันสัปดาห์แห่งการศึกษา

สำหรับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2522 : 157-160) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. จัดให้มีแผนปฏิบัติงานประจำปีร่วมกับชุมชน
2. จัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง
3. จัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วยครู ผู้ปกครองและบุคคลที่สำคัญในท้องถิ่น
4. จัดให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน และสถาบันการศึกษาอื่นๆ
5. จัดให้มีกิจกรรมช่วยเหลือดูแลสถาบันทางศาสนาและจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

6. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า

วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ (2522 : 191-194) แนะนำว่า โรงเรียนสามารถใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนและปรับปรุงโรงเรียนได้ ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญอาชีพเฉพาะอย่างมาให้ความรู้แนะนำนักเรียน
2. ผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือเป็นวิทยากรในบางเรื่อง
3. สมาชิกให้ความรู้เกี่ยวกับการประชุมสภา การร่างกฎหมายหรือประสบการณ์ด้านอื่น

4. โรงงานอุตสาหกรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานผลิต
5. ตำรวจ ข้าราชการ ให้ความรู้ด้านจราจร การปกครองและอื่นๆ
6. คณะกรรมการสภาตำบลหรือท้องถิ่น ให้ความรู้การดำเนินงานของท้องถิ่น
7. นักรักษาพยาบาล เช่น พืช สัตว์ป่า หิน มาเป็นประโยชน์ในการศึกษา
8. นักรักษาพยาบาลที่มนุษย์ประดิษฐ์ตกแต่ง เช่น อาคาร บ้านเรือน สนามบิน สถานีดับเพลิง มาเป็นประโยชน์ในการศึกษา
9. แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและทันตแพทย์ ให้ความรู้ด้านสุขภาพ

ส่วนการดำเนินงานเพื่อให้ทรัพยากรของชุมชน ปรีชา คัมภีร์ปกรร และดิลก พัฒนพิชัยโชติ (2528 : 738 - 739) กล่าวว่า มีขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ควรประกอบด้วยงานต่อไปนี้
 - 1.1 การสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ เช่น จำนวนผู้ปกครองนักเรียน จำนวนหมู่บ้าน บ้านและระยะห่างจากโรงเรียน จำนวนคนในชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน ความรู้สึกรักคิดของชุมชนต่อ โรงเรียน ทรัพยากรที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา การคมนาคม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมของชุมชนและปัญหาของชุมชนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อโรงเรียน
 - 1.2 สำรวจความต้องการของโรงเรียน เพื่อเตรียมรับความช่วยเหลือจากชุมชนตามความเหมาะสม
 - 1.3 กำหนดรูปแบบการขอความช่วยเหลือที่เหมาะสม เช่น การให้เป็นกรรมการที่ปรึกษา การขอบริจาคหรือการขอแรงงานทำกิจกรรมให้โรงเรียน สิ่งเหล่านี้หากโรงเรียนได้จัดทำเป็นโครงการ โดยกำหนดการใช้ทรัพยากรในชุมชนไว้ให้ชัดเจน ทั้งวัสดุอุปกรณ์และบุคคลอย่างเหมาะสม
2. ขั้นดำเนินการ ควรประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 การติดต่อทบทวน เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของความร่วมมือ
 - 2.2 การดำเนินการใช้ทรัพยากร ปฏิบัติตามรูปแบบและข้อตกลงตามที่ได้กำหนดและทบทวนผู้เกี่ยวข้องไว้
3. ขั้นประเมินผล ควรได้มีการประเมินและรายงานผลแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ โรงเรียนควรปฏิบัติ ดังนี้
 - 3.1 ควรใช้วิธีประเมินหลายแบบ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ

3.2 ควรให้คณะกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย

3.3 ควรใช้บุคลากรในโรงเรียนร่วมการประเมินผล

3.4 สรุปผลการประเมินแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ บันทึกไว้เป็นข้อมูล
เพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินงานต่อไป

สำหรับทรัพยากรสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ โรงพยาบาล
อนามัย วัด เทศบาล อำเภอ สมาคม ชมรมหรือสโมสรต่างๆ นั้น สุวัฒน์ มุทฺธเมธา (2524 : 50)
ย้ำว่า โรงเรียนจะต้องประสานสัมพันธ์และร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ของการศึกษา

ชี้ให้เห็นว่า งานให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง
กระบวนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนหรือพัฒนาคุณภาพนักเรียนที่เปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกฝ่าย
โดยเฉพาะชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนในการดำเนินการ โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดแผน
แม่บทในการพัฒนา ดำเนินการร่วมกัน ควบคุมกำกับ ติดตาม และประเมินผลรวมกัน การที่
ทุกฝ่ายได้เข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน ด้านกำลังกาย ด้านกำลังทรัพย์ และด้านกำลังความคิด สติ
ปัญญา ทำให้ชุมชนที่เข้ามาดำเนินการรู้สึกเป็นเจ้าของ รักและหวงแหนโรงเรียน งานด้านนี้หาก
ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างมีกระบวนการ มีระบบ และมีแบบแผนงานให้ชุมชนมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมของโรงเรียน ก็จะประสบผลสำเร็จ ภารกิจที่ควรให้ความสำคัญหรือเป็นหัวใจสำคัญ
คือ การจัดให้มีการพัฒนาโรงเรียนด้านต่างๆ ในรูปคณะกรรมการ เช่น การมีคณะกรรมการสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการเกี่ยวกับชุมนุมต่างๆ คณะกรรมการจัดงานต่างๆ ของโรงเรียน
คณะกรรมการบริหารกองทุน สมาคมครูและผู้ปกครอง คณะกรรมการวางแผนดำเนินงานประมาณ
คณะกรรมการพัฒนาภูมิทัศน์ของโรงเรียน และคณะกรรมการพัฒนาสุขภาพอนามัยของโรงเรียน
 เป็นต้น

2.5 งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น หมายถึง
การดำเนินงานและการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 27)
ภารกิจในการดำเนินงานด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย ทั้งนี้เพราะโรงเรียน
ตั้งอยู่ในชุมชน ชุมชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของโรงเรียน นักเรียนเป็นบุตรหลานของสมาชิกในชุมชน
ความนิยมในการส่งบุตรหลานเข้าสู่โรงเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนด้วย
นอกจากนี้ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรต่างๆ อันจำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียนอยู่ด้วยหลายฝ่ายที่
โรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน
ประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี (สวัสดี กาญจนสุวรรณ 2529 : 249)

หลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นนั้น สตูปส์และแรฟเฟอร์ตี (สุนิตย์ สุวรรณฉวี 2534 : 42 ; อ้างอิงมาจาก Stoops and Rafferty 1961 : 515-519) กล่าวว่าจะต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1. จะต้องมีทั้งการให้และการรับข่าวสารต่อชุมชน คือ บุคลากรในโรงเรียนจะต้องทราบความเป็นไปของชุมชน และขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องแถลงให้ประชาชนทราบถึงปัญหาและวิธีดำเนินงานของโรงเรียน

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะได้ผลอยู่ที่การใช้วิธีการหลายๆ ทางในเวลาเดียวกัน

3. ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด

4. งานที่จัดทำนั้นควรเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง

5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่นำเสนอใจและง่ายต่อการเข้าใจและสอดคล้องกับ

สภาพปัจจุบัน

สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ (2529 : 250) กล่าวว่าโดยสรุปว่าทรัพยากรในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นนั้นมีหลายประการ ได้แก่

1. ทรัพยากรมนุษย์

2. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา และป่าไม้

3. ทรัพยากรสถาบัน ได้แก่ วัด สมาคม และองค์การต่างๆ ภายในชุมชน

4. ทรัพยากรวัสดุเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร และเครื่องยนต์

และอธิบายเพิ่มเติมว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย เพราะมนุษย์มีสติปัญญาสามารถคิดค้นทำสิ่งต่างๆ ได้ คือ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำของชุมชน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มหน่วยงานอื่นๆ เช่น สภาดำบล กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อโรงเรียนมากที่สุด เพราะสามารถร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาได้ กลุ่มผู้นำชุมชนอาจแบ่งออกได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ คือ กลุ่มบุคคลที่สังคมยอมรับและศรัทธา ความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน บุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ โตะครุหรือผู้มีอาวุโส ผู้มีฐานะดีซึ่งอาจเป็นเกษตรกร พ่อค้า ข้าราชการ ลูกเสือชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น และชมรมอาสาพัฒนาต่างๆ

2. กลุ่มผู้นำของทางราชการ ได้แก่ บุคคลที่ทางราชการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ต่างๆ ในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู และพัฒนาการ

นอกจากนี้สมาคม ชมรมหรือกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของทางราชการอื่นๆ เช่น ไปรษณีย์ โรงพยาบาล โรงเรียนอาจสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะดังต่อไปนี้

1. การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน มีการพบปะทักทายปราศรัยกันตามความเหมาะสม
2. ให้บริการด้านอาคารสถานที่เมื่อหน่วยงานนั้นประสงค์จะจัดทำกิจกรรมบางอย่าง
3. การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน เช่น การจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน และสภาตำบล
4. การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือให้บริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน เช่น การตรวจสุขภาพ การสาธิตทางเกษตร
5. ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นหรือขอเชิญมา เช่น การร่วมแสดงนิทรรศการ แสดงละคร ฟ้อนรำ ดนตรี กีฬา โรงเรียนควรเข้าร่วมด้วยความยินดี
6. ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น โดยอาศัยนักเรียน เช่น ช่วยส่งจดหมาย ส่งข่าวสาร หนังสือของหน่วยงานอื่นให้กับประชาชน

ชิรวัดน์ นิเจนตร (2528 : 124-125) บันทึกว่า วิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นมีหลายขั้นตอน โดยอาจเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านหรือผู้ปกครองแล้วจึงขยายความร่วมมือไปสู่หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมพิเศษผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งด้านการสอน การอบรมปมนิสัย และการพัฒนาด้านต่างๆ
2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียนและชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น
3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาวางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เด็กก้าวร้าว เด็กติดยาเสพติด
4. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน
5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัดและชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็

การแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่สนใจร่วมกัน ถ้าเป็นไปได้อาจเชิญ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนของโรงเรียน ทั้งในด้านหลักสูตร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2523 : 251) กล่าวว่า กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเกณฑ์โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยกำหนดแนวการพิจารณาไว้ 2 ประการ คือ

1. การติดต่อขอความช่วยเหลือและการให้ความร่วมมือแก่หน่วยราชการในท้องถิ่น เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย หน่วยพัฒนาชุมชน หน่วยปราบปรามยาเสพติด หน่วยควบคุมกามโรค ศูนย์สุขภาพจิต ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ศูนย์เยาวชน

2. การติดต่อขอความช่วยเหลือและการให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น ธนาคาร โรงงานอุตสาหกรรม สโมสรไลออนส์และบริษัทห้างร้านต่างๆ

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 27) บันทึกว่าเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โรงเรียนควรดำเนินการให้มีกิจกรรมอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การให้ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน
2. การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่มและชุมชน
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียน เช่น การตอบปัญหาชิงทุนการศึกษา การแข่งขันหรือการประกวดต่างๆ

4. การจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมศิษย์เก่าหรือสมาคมครูและผู้ปกครอง เพื่อจัดปัญหาอุปสรรคต่อการสัมพันธ์กับชุมชน คำานวณ บุญเพชรแก้ว (2519 : 117-118) มีความเห็นว่า โรงเรียนควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ติดต่อเยี่ยมเยียนชุมชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ ทั้งในยามปกติและยามเดือดร้อน

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่และสิ่งของของโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

3. ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อธุระกับทางโรงเรียนและช่วยเหลืองานส่วนตัวตามโอกาสอันควร

4. ชักชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงโรงเรียน

5. ชักชวนและแต่งตั้งผู้สนใจการศึกษาหรือผู้ที่ประชาชนรักใคร่นักถือมา เป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียน

6. ติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน

7. ส่งเสริมครูและนักเรียนให้เห็นความสำคัญของการสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจจากชุมชนที่จะมองโรงเรียนในด้านความประพฤติ ความรู้ ความสามารถและความเป็นแบบฉบับในทางที่ดี

8. ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน

9. ร่วมมือในพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีของชุมชน

ครูในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของโรงเรียน ดังนั้น ครูทุกคนในโรงเรียน ควรมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น ดังที่สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2523 : 182) ให้ความเห็นว่า เพื่อให้ภารกิจด้านนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและได้ผลดี ครูในโรงเรียนควรปฏิบัติตน ดังนี้

1. แต่งกายและวางตนให้สุภาพเรียบร้อย เป็นที่เคารพนับถือของนักเรียนและผู้ปกครอง

2. มีความภูมิใจในหน้าที่การงานและโรงเรียนที่สอนอยู่

3. มีความรู้ในประวัติและเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นอย่างดี สามารถตอบคำถามของบุคคลที่สนใจได้

4. ยินดีต้อนรับผู้ปกครองและประชาชนที่มาติดต่อด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง

5. เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นและชุมชนจัดขึ้น

6. เขียนบทความโดยใช้ชื่อและนามสกุลจริง พร้อมทั้งโรงเรียนที่สังกัดลงในวารสารต่างๆ

7. เขียนจดหมายหรือไปรษณียบัตรติดต่อกับผู้ปกครอง ในกรณีที่นักเรียนขาดเรียนหลายวัน

8. เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมครูผู้ปกครองและสมาคมศิษย์เก่า

9. ร่วมมือกับครูประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนด้วยดี

สรุปว่า งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นเป็นงานที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย เพราะในชุมชนนอกจากประกอบไปด้วยผู้ปกครองและประชาชนแล้วยังมีองค์กรหรือหน่วยงานอื่นรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ องค์กรของรัฐและเอกชน ล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทั้งสิ้น ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ใน

ลักษณะนี้ เป็นการผูกมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นระหว่างโรงเรียนกับบุคคลหรือหน่วยงานดังกล่าว ทั้งนี้ จะได้ขอความร่วมมือมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียนตามโอกาสอันควรต่อไป

บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อโรงเรียนประถมศึกษา

เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ หน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล บทบาทและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดการศึกษา ดร.โกวิท พวงงาม และดร.ปรีดี โชติช่วง (ม.ป.ป.) ให้รายละเอียดไว้ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล คือหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น โดยราษฎรเลือกตั้งผู้แทนแต่ละหมู่บ้านเข้าเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจในการบริหารงานของตำบลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ องค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญต่อหมู่บ้านและตำบล ดังนี้

1.1 เป็นองค์กรในการบริหารจัดการพัฒนาตำบลและเป็นไปตามนโยบายกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นในการบริหารกิจการของตำบล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.2 เป็นหน่วยปฏิบัติและประสานงานทรัพยากรระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับท้องถิ่นอื่นๆ รวมทั้งหน่วยราชการและหน่วยเอกชนอื่นๆ

1.3 เป็นเวทีประชาธิปไตยของประชาชนในการเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการงบประมาณรายได้ ทรัพย์สิน และรวมทุนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น

1.4 เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความสามารถทำงานรับใช้ท้องถิ่นอย่างเต็มกำลัง และก่อให้เกิดการจ้างงานขึ้นในท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.5 เป็นการส่งเสริมการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบการทำงานและการใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่โปร่งใส ตามบทบาทหน้าที่ในการเลือกตั้ง กำกับ ควบคุม ตรวจสอบ และการถอดถอนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่โปร่งใส

2. หน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ตามมาตรา 4 และ 6 ดังนี้

- 2.1 ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลในการบริหารกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.2 พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่วมข้อบังคับตำบลร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- 2.3 ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบล
- 2.4 เข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามสมัยประชุม

3. หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล

หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ตามมาตรา 59 ดังนี้

- 3.1 บริหารงานกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบล
- 3.2 จัดทำแผนพัฒนาตำบลและข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมเสนอสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
- 3.3 รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้เงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
- 3.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ทางราชการมอบหมายเข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามสมัยประชุมฟัง ทั้งประชุมสามัญและวิสามัญ

4. อำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (มาตรา 66)
- 4.2 องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้ (มาตรา 67)
 - 4.2.1 จัดให้มีและบำรุง รักษาทางน้ำและทางบก
 - 4.2.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
 - 4.2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
 - 4.2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- 4.2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 4.2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
- 4.2.7 คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.2.8 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 4.2.9 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร
- 4.3 องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้ (มาตรา 68)
- 4.3.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 4.3.2 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 4.3.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 4.3.4 ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- 4.3.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 4.3.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 4.3.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 4.3.8 คุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 4.3.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 4.3.10 ให้มีตลาดท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- 4.3.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 4.3.12 การท่องเที่ยว
- 4.3.13 การผังเมือง
5. อำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะในท้องถิ่น
- องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ดังนี้
- 5.1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 5.2 การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 5.3 การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- 5.4 การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ
- 5.5 การสาธารณสุขูปการ

- 5.6 การส่งเสริมการฝึกและประกอบอาชีพ
- 5.7 การพาณิชย์และการส่งเสริมการลงทุน
- 5.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 5.9 การจัดการศึกษา
- 5.10 การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส
- 5.11 การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 5.12 การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 5.13 การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 5.14 การส่งเสริมกีฬา
- 5.15 การส่งเสริมประชาธิปไตยความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 5.16 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 5.17 การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 5.18 การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 5.19 การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
- 5.20 การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 5.21 การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 5.22 จัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 5.23 การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่นๆ
- 5.24 การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5.25 การผังเมือง
- 5.26 การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- 5.27 การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 5.28 การควบคุมอาคาร
- 5.29 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5.30 การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุน การป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5.31 กิจกรรมอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนให้ท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

6. บทบาทและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดการศึกษา

- 6.1 ส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาของท้องถิ่น
- 6.2 พัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้ก้าวหน้า
- 6.3 บริหารจัดการเครือข่ายภายใน และภายนอกองค์การให้เกิดประสิทธิภาพโดยเฉพาะการจัดการศึกษา
- 6.4 รักษาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของท้องถิ่น
- 6.5 สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นกำลังสำคัญ

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจหน้าที่ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา หน้าที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร โรงเรียนคือ ภารกิจด้านการเรียนการสอน โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลักเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างน่าพึงพอใจ ประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากควรเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประสบการณ์ทั้งด้านเทคนิควิธีมนุษยสัมพันธ์และความคิดรวบยอดเชิงนโยบายที่ดีแล้ว ยังต้องมีคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นที่ศรัทธา นิยมยกย่องของชุมชนอย่างดียิ่งด้วย

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน จึงต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการพัฒนางานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พยายามสร้างความสัมพันธ์และเข้าใจที่ดีต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพราะชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่า ทั้งด้านปัจจัยแรงงาน วัสดุอุปกรณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้เกียรติยกย่องมีความเสียสละอย่างจริงจัง ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน และดึงชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้า

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานปกครองของท้องถิ่น ที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งที่สามารถเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการกระจายอำนาจด้านการศึกษา กล่าวคือผู้นำท้องถิ่นย่อมเข้าใจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างดี การกระจายอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีการบริหารจัดการตนเอง นอกจากช่วยสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเจริญมั่นคงของชาติบ้านเมืองในอนาคตต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุวิษ แก้วเกษ (2518) ได้ทำการวิจัยงานบริการการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชน ผลปรากฏว่า โครงสร้างระบบบริหารโรงเรียนยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี การพัฒนาและการใช้บุคลากรไม่เหมาะสม ขาดการบำรุงขวัญ และมีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นน้อย กลุ่มผู้บริหารและนักวิชาการประมาณหนึ่งในสาม ยอมรับว่าปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ ยอมรับว่าไม่ได้ให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเลย บางกลุ่มระบุว่าให้ความสัมพันธ์กับโรงเรียนบ้างแต่น้อยมาก

จันทรานี สวงนาม (2518) ได้ศึกษาเรื่องงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคกลาง โดยศึกษาจากความเห็นของนักวิชาการและประชาชนเกี่ยวกับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความเห็นของนักวิชาการและประชาชนเห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ นอกเหนือจากเรื่องดังกล่าวแล้วครูและประชาชนยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เรื่องที่ครูใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำส่วนมากเป็นเรื่องการวางแผนประชาสัมพันธ์และการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การบริการความรู้ความคิดใหม่ต่อชุมชน การบริการชุมชนด้านอนามัยและด้านการประกอบอาชีพ

วิรัตน์ ศิริบุรณ (2518) ได้ศึกษาสมรรถภาพในการบริหารของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11 จากครูใหญ่และครู พบว่า สมรรถภาพในการบริหารบุคลากร การบริหารงานธุรการ และบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการและความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

ประจวบ ต่อตระกูล (2518) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชนพบว่า ครูและประชาชนมีความเห็นสอดคล้องว่า ครูใหญ่ได้แสดงบทบาทในการปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ และต้องการให้ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากกว่าที่เคยปฏิบัติมาแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องราวการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาบางเรื่อง การจัดการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ แต่ประชาชนให้ความรู้แก่นักเรียนในบางเรื่อง การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแต่ประชาชนในชุมชน และการจัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน

วิทยา บุญสม (2521 : 120-121) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารภายนอก กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับชุมชน ปรากฏว่าโรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อย ครูใหญ่และครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกับผู้บริหารภายนอกโรงเรียนว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

สนาน ลิ้มปีเสวตกุล (2523 : 72) ศึกษาสมรรถภาพในการบริหารงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส พบว่างานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนที่ครูใหญ่ให้ความสำคัญอันดับ 1 คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนตามความจำเป็นในโอกาสอันควรและอันดับสุดท้าย คือ โรงเรียนเชิญผู้มีความชำนาญในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน ผลการปฏิบัติงานที่เป็นอันดับหนึ่งคือ ผู้มาติดต่อได้รับความสะดวกสบายและพอใจ อันดับสุดท้ายคือความเพิ่มพูนแก่นักเรียนซึ่งเป็นผลการปฏิบัติงานของครูใหญ่

โชคชัย ไกรนรา (2525 : 61-63) ได้ศึกษาทัศนคติของครูต่อบทบาทการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ทัศนคติของครูต่อบทบาทการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

สามารท จุ้ยทอง (2526 : 45) ได้ศึกษาการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนเพื่องานบริหารโรงเรียนของจังหวัดชลบุรี จากกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา โรงเรียนราษฎร์ สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาล สังกัดการปกครอง และโรงเรียนเมืองพัทยา สังกัดเมืองพัทยา กระทรวงมหาดไทย พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก คิดเป็นร้อยละ 47 ของระดับการปฏิบัติทั้งหมดกล่าวคือ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้บรรลุเป้าหมายอย่างดี

สิริรัตน์ สุทธิคารา (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดตรัง ปรากฏว่า กิจกรรมการบริหารชุมชนที่โรงเรียนกระทำอยู่กับความต้องการของชุมชนที่มีต่อกิจกรรมบริการชุมชน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ความต้องการของชุมชนในเขตเมืองกับความต้องการของชุมชนในเขตชนบทมีความแตกต่างกันและยังพบอีกว่า ปัญหาที่มีมากที่สุดในการดำเนินงานบริการชุมชนคือ ปัญหางบประมาณ วัสดุอุปกรณ์

วิเชียร อ่อนประเสริฐ (2529 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยวางแผนจัดทำโครงการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน วัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อการบริการชุมชน บุคลากรของโรงเรียนมีที่พำนักอยู่นอกเขตชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ให้ความสนใจต่อกิจกรรมของชุมชนน้อยสำหรับปัญหาที่เกิดจากชุมชน คือ ความยากจนของประชาชน ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนน้อยมาก ประชาชนไม่เข้าใจเป้าหมายและเห็นความสำคัญของการประถมศึกษาเท่าที่ควร คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน และผู้นำชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในด้านนี้

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮาคาแนน (สุนิตย์ สุวรรณฉวี 2534 : 50 ; อ้างอิงมาจาก Hakanan 1975 : 6004 - A) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองและกลุ่ม นักวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในรัฐเซาท์ คาโรไลนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองยังขาดความรู้เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียน และการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น การขาดข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อภายในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กันภายในชุมชนเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อไม่เพียงพอ มีข้อเสนอให้แจ้งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็นด้านอื่นๆ ของโรงเรียน ให้ชุมชนทราบการบริการชุมชน ทั้งของวิทยาลัยชุมชนและโรงเรียนชุมชน ไม่เป็นตามศักยภาพที่มีอยู่ การบริการชุมชนหลายด้านไม่มีประสิทธิผล สาเหตุเนื่องจากขาดงบประมาณและบุคลากร สมาชิกของชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมบริการชุมชน

เรย์ (สุนิตย์ สุวรรณฉวี 2534 : 51 ; อ้างอิงมาจาก Ray 1980 : 192 - A) ได้ศึกษาภารกิจของครูใหญ่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่ชาร์คาร์โรไลนา ซึ่งได้รับการเลือกสรรให้เป็นโรงเรียนชุมชนโดยศึกษาจากผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาธิการจังหวัด คณะกรรมการโรงเรียน ประธานผู้ปกครองและร้อยละ 10 ของครูที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า

1. การคาดหวังบทบาทของครูใหญ่ที่เข้ากันได้อย่างสมเหตุสมผลกับกลุ่มที่แตกต่างกันในขอบเขตของการวางแผนโรงเรียน บุคลิกภาพของนักเรียนภาวะผู้นำชุมชนของโรงเรียน และการจัดยานพาหนะของโรงเรียน

2. เจคติของครูใหญ่ในฐานะผู้อำนวยการความสะอาดและเป็นบุคคลที่เอื้ออำนวยต่อโปรแกรมการเรียนการสอนมากกว่ากิจกรรมร่วมกัน
3. ครูใหญ่จะต้องเกี่ยวข้องกับอิทธิพล อำนาจหน้าที่และการตัดสินใจต่อนโยบายของโรงเรียน
4. การรายงานคณะกรรมการโรงเรียน มีอัตราความสัมพันธ์ที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งหมด
5. ข้อมูลให้การสนับสนุนจากประชาชนมีผลต่อความสัมพันธ์กับนโยบายทางการศึกษา
6. ข้อมูลสะท้อนให้เห็นความต้องการของผู้ปกครอง ครูและครูใหญ่ต้องการกระจายอำนาจหน้าที่ยิ่งใหญ่ สำหรับครูใหญ่ควรเป็นอำนาจส่วนกลางของบุคคล องค์กรและการบริหาร
7. ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นสืบต่อไป แต่เขาเหล่านั้นก็หวังว่าจะเปลี่ยนแปลงได้ แต่อย่างไรก็ตามความหวังในการสร้างงานก็อุบัติขึ้นได้และคงมีความผิดพลาดบ้าง